

<i>a pallérnak naponta</i>	<i>1 forint 36 krajcár</i>
<i>az adogatónak, éspedig</i>	
<i>a. a férfiaknak</i>	<i>42 krajcár</i>
<i>b. a nőknek</i>	<i>39 krajcár</i>
<i>A kőművesek melletti malterkeverőknek,</i>	
<i>nemtől függetlenül</i>	<i>45 krajcár</i>
<i>Az adogatónak minden túlóráért</i>	<i>3 krajcár .[...]</i>
<i>És az irat befejezése:</i>	

„4. pont. Ha valaki ezt a közjó érdekében hozott rendelkezést átéli, amit egy erkölcsös polgárról egyáltalán nem lehet feltételezni, minden egyes tettenérés esetén, a szabálysértőtől a 32 forintos pénzbüntetést könyörtelenül be kell hajtani és a tüzesetekre elkülönített pénztárba befizetni, az itt említett kőműves- és ácssegédeket azonban – mint szófogadatlanokat – a körülmények figyelembe vételével, azokhoz mért testi fenytetésben kell részesíteni. Sopron, 1808. augusztus 2-án.”

Az érintett népesség tényleges számát csak becsülni tudjuk. Thirringnél az 1784/85. évi összeírás szerint az I. fertályban 1763-an (99 ház), a II.-ban 2428-an (146 ház), a III. ban 2234-en (146 ház), a IV.-ben 2686-an (153 ház) laktak. Összesen 10 078-an (595 ház). A III. és IV. fertályban pusztított az első tűzvész, a 299 házban 4920-an laktak. Az I. fertályban pusztított a második tűzvész, ott 1785-ben 99 házban 1763-an laktak. A harmadik tűzvész a II. fertályt érintette. Itt 146 házban 2428-an laktak 1785-ben. A tűzvészek elpusztult házai: 204 a 299-ből (68,2%), 95 a 99-ből (96%) és 45 a 146-ból (30,8%). Érintettek a százalékok szerint: az elsőben 3356, a másodikban, 1693, a harmadikban 748, összesen: 5797 lakó lenne. Abban hiába is reménykednénk, hogy egy pontos kimutatás ezeknél a számoknál kevesebbet hozna ki. A Vörös Kakas meg lehetett elégedve.

Krónikairóink igyekeztek kiirni magukból ezt a szörnyű hármastestű istencsapást. A lakosok túlnyomó többsége azonban – az első napok céltalan, rettegő kóválygása után – az ellenkező végletbe látszott esni. Fiedler megrovással kísért látletele jelzi, hogy egy csapásra felfedezték maguknak a kávéházi könnyű szórakozást, és sorba álltak a színházjegyekért. Miért is? Mert odabent a színpadhoz kötötten láthatták a rémdrámák sorát. Borzongtak abban a biztos tudatban, hogy onnan nem csap ki feléjük a tűz forgószél.

A történelem hozott még ilyen lélektani páfördulást később is. Az első világháború embereket, családokat nyomorító történései közepette folyamatosan tömve voltak a celluloid- szalag körülhatárolt birodalmi, a Bioscop, a Városi Mozi és a Kíno egyaránt. S a második világégés romhalmazai mögül azt figyeltük, mikor apad a sor a színház és a mozik pénztárai előtt. Az ember alapvetően optimista lény. A Vörös Kakas nem csak a tűz jelképe, hanem a Feltámadásé is. Dum spiro, spero. Ma már le kell fordítani: amíg lélegzem, reménykedem.

Hárs József

Teleki Blanka elítéltetésének emlékezete

155 éve ítélte a hadbíróóság Teleki Blankát 10 évi várfogságra. Így, annyi neves honfitársához hasonlóan ő – és hűséges barátja, munkatársa Leövey Klára – emlékéit is őrzik Kufstein várának ma múzeumot rejtő zordon falai. A reformkor és a szabadságharc korának e legeszeményibb női alakjáról illetlenség lenne megfeledkeznünk, s nem szólnunk a Kárpát medencében és Európában szétszórt emlékhelyeiről. Hosszúfalva, Kolozsvár, Pest, Kufstein, Bécs, München és Párizs bőven őrzik Teleki Blanka jelölt és még kutatható emlékeit.

Közismert, hogy a magyar turista ha Párizsban jár, bőven találkozhat a Szajna bal partján már szinte egymást érő magyar vonatkozású emlékhelyekkel. Hiszen viszonylag kis sétával: Batsányi János, Ady Endre, József Attila, Radnóti Miklós jelölt – s mások, igaz még nem jelölt, de jól ismert – lakhelyeit keresheti fel. Ekkor ne feledkezzünk meg Teleki Blanka emlékeiről, például a grófnő utolsó lakhelyéről és sírjáról sem.

Egy-egy Párizsba vetődő honfitárs, magyar szervezet vagy intézmény részéről ezek felkérése, a sírkőnél egy-egy szál virág elhelyezése, igazán jól szolgálná oly viharos múltunk e rendíthetetlen női alakjának tiszteletét.

Teleki Blanka grófnő 1806-ban született Hosszúfalván. Nagynénje, az óvoda-alapító Brunsvik Teréz oltotta belé a magyar nevelés ügyének lelkes hivatásszeretét. Már az 1820-as és 1830-as években a fiatal Teleki kontesztek – azaz Blanka és Emma – számára indítással szolgálhatott a reformkori Erdély pezsgő társadalmi élete. Nagy hatással volt rá Kolozsvár színházi és társasági élete. A Teleki lányok olyan családok között foroghattak mint az Apor, a Barcsay, a Bánffy, a Bethlen, a Fáy, az Orbán, a Rhédey, a Wass és Wesselényi famíliák. Más – a magyar újjászületés ügyét hasonlóképpen támogató – erdélyi főnemesek társaságát is jól ismerhették. Egy – szülői akarat alapján, a társadalmi különbségek miatt – elhárított szerelem fájdalma is hozzájárult az ifjú leányban alakuló végleges elhivatottsághoz.

Kufstein vára (Teleki Blanka rajza)

A hazai utazások mellett, a külföldi művészeti-tanulmányutak alkalmával szaporodtak ismeretei, de Blankának elsősorban a nevelő intézetek tanulmányozása volt a célja. Már viszonylag fiatalon megérlelődött benne egy magyar leánynevelő intézet alapításának gondolata. A családalapítás, saját gyermeke nevelése helyett egy nemzet leányainak nevelését tűzte ki célul. Látta a reformkor magyarságának nevelési hiányosságait, a már éledező nemzeti érzés mellett a magyar történelmi ismeretek, az egészséges nemzeti hagyománytisztelő, a magyar életforma háttérbeszorulását. Ahogyan a Sz. Solyom Bea talán túl romantikus, de remek életrajzi regényében is érezte, amint az ifjú leány korán megértette kora visszáságait, a külföld csodálatában elmerülő, magyarságát olykor szégyellő akkori ifjúság nevelési hiányosságait (sok tekintetben napjainkhoz hasonlóan...) Az életrajzíró regényében Vörösmarty sorait többször is idézi: „nem, te nem vagy bűnös: nevelőd jellemtelen kornak volt gyermeke...” Teleki Blankát éppen saját korának nevelési hiányai döbbsentették rá, milyen feladatot vállalhat. Beteljesületlenül szerelme, tanulmányai, a megismert és látott reformkori ideálok révén alakított mély hazaszeretete útján jutott el egyértelmű hivatástudatáig mely szerint az ő feladata: ifjú leányok nevelése útján javítani a nemzeti érzés satnyulásán.

Idejét, energiáját és vagyonát nem kimélve elhatározását tettei követték. 1846-ban nyílt meg az ő jóvoltából Pesten (éppen a később hírhedtté vált Neugebaude tövében) a Majthényi házban, az első középfokú leányiskola Magyarországon, ahol az oktatás szaktanári rendszerrel indulhatott meg. Olyan jól képzett nevelőkkel, mint Vasvári Pál, Hanák János és Lövey Klára. Tervét megvalósította, nem tántorították el a gáncoskodók, s vállalta az újtók mindenkori kálváriajárásait is. Teleki Blanka korábbi szellemi-lelki vonzódása Wesselényihez, majd barátsága Vasvári Pállal a forradalom hőseivel is jól ismert.

Az intézet 1848 végén feloszlásra kényszerült. Az alapító leghívebb munkatársával Lövey Klárával Debrecenbe, Nagyváradra, majd Szegedre menekült. Pénzzel és élelemmel segítette a sebesült honvédeket. A bukás után ő is szabadságharcosokat rejtegetett, egy ideig Pálfalván világságos menekült-góc-pontot létesített, s külföldi forradalmi körökkel tartott kapcsolatot. Levelezését, bujtogatásait a bécsi rendőrség jól ismerte. A haditörvényszék ezért 1853. június 30-án tízévi börtönre ítélte, amelyből több évet Brünben, Olmützben és Kufsteinban kitöltött.

Az Inn folyó fölé emelkedő Kufstein várának börtöne, a vaskos falak, a „Császár toronnyal,” ma szomorú történelmi-zarándokhelyünk. A múzeumként működő épülethez számtalan magyar rab neve kapcsolódik: Kazinczy Ferenc, Batsányi János, Wesselényi Miklós, Szentjóni Szabó László, Lónyay Ferenc, Lövey Klára – és sorolhatnánk bőven még – töltötték itt szomorú napjaikat. (A messze földön is elhíresült Rózsa Sándor például itt pipázgató szabadulásáig, egyszemélyes cellájában vasraverve, su-

báján heverve naphosszat, s rá se hederített a reá kíváncsi utazók szemlélődésére) Teleki grófnő Lövey Klárával egy cellába került, azután, hogy Bécs és Linz felől a kísérő őrkkel megérkeztek. Az együtt érző, tüntető tömeg már hervadó virágcsokrait szorongató fogoly – hölgyeket, olykor már lopva, éjjel kellett tovább- szállítani a kiszabadítást latolgotó szimpatizánsok sokasága miatt.

A hosszú rabság ismét rajzolásra készítette Teleki Blankát, s ekkor születtek egyszerű, de kifejező vázlatai a rab-évekről, a várról és cellájáról (amelyek rideg, szeles fekvése még a szomszéd cellák legedzettebb férfi rabjait is próbára tette).

1857-ben végül kiszabadult, már súlyosan károsodott egészséggel Ausztriába, Svájcba, Drezdába majd onnan Brüsszelbe utazott. Betegen is mindvégig felkarolta a szabadságharc emigránsainak ügyét. Végül is orvosi tanácsok alapján a franciaországi Menton-ba igyekezett, annak kellemes és száraz őszi klímájától kínzó köhögéseinek gyógyulását remélte. Azonban – Párizsban átutazóban- az állapota olyan súlyossá vált, hogy meg kellett szakítania útját. Nővére Emma, De Gérando Ágostné, fogadta be 6. kerületi, rue Vaugirard 37. szám alatti otthonába.

A Teleki-nővérek egykori lakhelye már zárandokhelyünknek számítható, emléktáblával jelölt épület. A ház a Párizsi Magyar Intézet és a Luxemburg kert közelében, a Katolikus Egyetem tőzsomszedságában található, Párizs talán leghosszabb utcájában. (A tábla a leszármazók és a Magyar Intézet közös felállítása.) Amikor a grófnő betegen ebbe az épületbe érkezett, felidézhetette még egyszer gyermekkorát és emlékeit. Hosszúfalvi tárgyaival, bútoraival, zongorájával, valamint kis kufsteini szobrával, önarcképével is találkozott. (Emlékezhetett leánykori párizsi tanulmányaira is, amelynek eredményeként Leon Cogniet egyik madonnájának megragadó arca – művészettörténészek állítása szerint – a kedvenc tanítványa, a grófkisasszony Teleki Blanka vázlatára alapján készült a párizsi Madelaine templomban.) A hosszú rabságtól megviselt grófnőt érkezésekor Lövey Klára, Irányi Dániel és több régi barátja megható szeretettel vették körül. Barátai között volt Jules Michelet, a neves – magyarbarát – francia történész. Ő mindenkor csodálója volt. Így írt egy alkalommal levelében, a börtönből küldött szobrocska köszöneteként: „Csodáljuk, bámuljuk emberfeletti lelkierjét, tisztelettel borulunk le Ön előtt és meghatódottan érintjük ajkainkkal rabláncainak nyomát.” Teleki Blanka 1862. október 23-án, – nagy lelkierővel viselve szenvedéseit – vissza adta lelkét Teremtőjének. Utolsó szavaival hazáját idézte: „Magyarország, Édesanyám!”.

Végző nyugalmat abban a városban talált, ahol ifjú leányként oly lelkesedéssel festészetet és szobrászatot is tanult. A leírások szerint ravatalánál Michelet így kiáltott fel a halott oly kedves de mindig határozottságot is sugárzó arcára tekintve: „Minő erély!”

Halála után két nappal, egy szép őszi napon kísérték családtagok, barátok nagy tisztelettel Teleki Blanka gyászkocsiját a Montparnasse-i temetőbe. Irányi Dániel mondta a halotti beszédet, amelyben reményét fejezte ki, hogy egyik nemzeti női ideálunk porait „hazaköveteli egyszer a Haza szent földje, melynek lakói akkor szabadok és boldogok lesznek”

A magyar nőnevelés úttörőjének porai máig – az oly sok más magyar emléket is rejtő –

Teleki Blanka és Lövey Klára Kufsteinban
(Teleki Blanka rajza)

Montparnasse temetőben nyugszannak. A Szajna bal-partján, a 14. kerületben, a Montparnasse pályaudvar közelében húzódik a Boulevard Edgar Quinet. Ha ezen körül 3. száma alatt a főbejáraton belépünk, s egyenesen haladunk a főútvonalon, s ha az ötödik – félkörívben induló – kereszteződésnél kissé jobbra elfordulunk, találunk egy egyszerű, de méltóságot sugárzó fekvő kolapot Teleki Blanka felirattal. (A temetőiroda pontos sírhely-meghatározása: N. Division, N² 30, Est, 1 ligne, Sud).

A grófnő porai felett – oly távol a szülőházától – nehéz megilletődöttség nélkül megállnunk, ha életére, példaeértékű önfeláldozására gondolunk.

Messik Miklós